

STRATEGIJA RAZVOJA ZELENIH POVRŠINA NA PRIMERIMA PLIMUTA I BEOGRADA

Svetlana Vrečić¹

Rezime: Sistem zelenih površina i strategija razvoja sistema zelenih površina dobijaju na važnosti usled nastojanja da se obezbede bezbedniji, čistiji, pristupačniji, zdraviji prostori i površine. Pažnja je posvećena analizi uticaja strateške politike razvoja zelenih površina na primerima Beograda i Plimuta. Problem strateškog razvoja zelenih površina Beograda je tema koju ovaj rad tretira na pragmatičan način kroz analizu i komparaciju strategije razvoja zelenih površina Beograda i Plimuta. U radu je prikazana potreba bližeg i detaljnijeg određivanja načina za unapređenje razvoja sistema zelenila Beograda na osnovu postojećih dokumenata koje definišu organi Velike Britanije, ali i na osnovu prethodnih iskustava. Takođe, dat je predlog smernica čijim se sprovođenjem može doći do uspešne strategije razvoja zelenih površina Beograda.

Ključne reči: strategija, zelena površina, planski dokumenti Beograda i Plimuta

GREEN AREA DEVELOPMENT STRATEGY: BELGRADE AND PLYMOUTH EXAMPLES

Summary: The system of green areas and strategies for development of green areas are gaining importance due to endeavor to provide a safer, cleaner, more affordable, healthier places and spaces. Attention is devoted to analyzing the impact of strategic policy development of green areas on the examples of Belgrade and Plymouth. The problem of the strategic development of green areas of Belgrade, which is the subject of this paper, is treated in a pragmatic way through analysis and comparison of strategies of green areas of Belgrade and Plymouth. The paper shows the need for closer and more detailed determination of ways to promote the development of green Belgrade on the basis of existing documents that define the authorities of Great Britain, but based on past experience. Also, there is a policy proposal whose implementation may be a successful strategy for development of green areas of Belgrade.

Key words: strategy, green space, planning documents Belgrade and Plymouth

1 UVOD

Strategija razvoja zelenih površina (u daljem tekstu: strategija) je bitan, sveobuhvatan dokument koji fokusira misli i politiku na problem očuvanja zelenih površina i koji bi trebao da direktno doprinese razvoju ideja radi stvaranja boljih uslova bitnih za razvoj zajednice. "Strategije trebaju biti kratke i razumljive, ali isto tako dovoljno precizne da bi se na osnovu njih mogle donositi odluke, procene planova, da bi se locirali resursi i postavili prioriteta." (Commission for Architecture and the Built Environment, 2004, str. 5).

Definicija zelenih površina (green space) grada Plimuta prema smernicama koje daje Vlada Velike

Britanije je: "Svaki javni prostor od vrednosti, koji ne uključuje samo zemlju, već i vodene prostore kao što su reke, kanali, jezera i rezervoari koji pružaju brojne mogućnosti za sport i rekreaciju i koji su vizuelno zanimljivi" (<http://www.communities.gov.uk>).

Prema Generalnom planu grada Beograda 2003-2021 („Sl. list grada Beograda” 20/95, 21/99 i 2/2000, u daljem tekstu: GP) „Sistem zelenila čine delovi u različitom vlasništvu, počev od prigradskih šuma, privatnih šuma i šikara, gradskih šuma, gradskih bašti, preko gradskih parkova, do drvoreda u pojedinim ulicama“. Sve podloge ovog dokumenta govore o zelenim površinama, iako je glavna ideja GP-a („Sl. Glasnik Republike Srbije“ 47/2003) planiranje objekata i prostora. Zaključak je da ako ne postoji

¹ Svetlana Vrečić, inženjer arhitekture, apsolvant master studija GAF Niš

jasna definicija termina zelenih površina, teško je govoriti o strategiji razvoja istih.

2 STRATEGIJA RAZVOJA ZELENIH POVRŠINA PLIMUTA

Sadašnje smernice strategije zelenih prostora u Plimutu ("Green space strategy 2008-2023" (u daljem tekstu: GSS), 2009, član 3) analiziraju se u uslovima kvantiteta zelenih prostora, tipova zelenih prostora (funkcija), kvaliteta zelenih prostora, podela zelenih prostora i raspodela prostora za igru dece.

2.1 VIZIJA, CILJEVI I MEHANIZMI STRATEGIJE PLIMUTA PO PITANJU ZELENIH POVRŠINA

2.1.1 Vizija strategije

Glavna vizija strategije je: "Zelene površine Plimuta aktivno poboljšavaju živote naše zajednice ukoliko se mnoge i različite funkcije, povlastice i koristi koje pružaju zelene površine prepoznaju, štite i podržavaju" (GSS, 2009, član 2). Bitno je, dakle, maksimalno iskoristiti sve postojeće beneficije koje zelene površine pružaju i raditi strpljivo na poboljšanju u kome je uključena i sama zajednica, pre svega građani Plimuta.

2.1.2 Ciljevi strategije

Ciljevi strategije (GSS, 2009, član 2) su:

- odrediti minimalne standarde po pitanju zelenih prostora da bi se osigurali odgovarajuća površina i tip zelenih prostora, kao i prostora za igru da bi se zadovoljile postojeće i buduće potrebe stanovnika, radnika i posetilaca,
- osigurati svakom ko živi, radi ili posećuje Plimut da ima dobar pristup visokokvalitetnim zelenim prostorima i prostorima za igru,
- postići visok kvalitet zelenih površina širom Plimuta, uključujući prostore koji su nacionalno prepoznatljivi po kvalitetu i atrakcijama,
- promovisati centralnu ulogu koju zeleni prostori imaju radi doprinosa zdravom životu i biodiverzitetu,
- podržati učešće zajednice u upravljanju zelenim površinama,
- napraviti visokokvalitetnu mrežu rekreativnih i zelenih prostora koji bi povezivali Plimut sa okolnim naseljima.

Ciljevi su, kao i sama strategija u skladu sa zakonima i propisima na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou (dokumenti: PPG17; Green Spaces,

Better Places; Living Places: Cleaner, Safer and Stronger; South West Regional Spatial Strategy; CABE Space Guidance; National Chapter for Play).

2.1.3 Mehanizmi strategije

Mehanizmi strategije su: akcioni plan zelenih površina, planovi menadžmenta vezani za lokalne prirodne rezervate i planovi menadžmenta vezanih za lokalitet i tradiciju koje poseduje Plimut.

2.2 LOKALNI STANDARDI

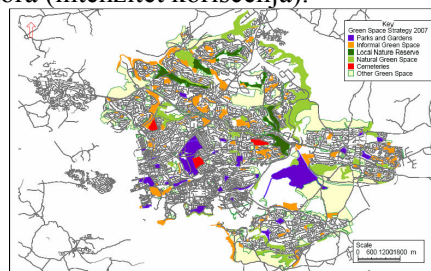
Tri specifična standarda za zelene prostore prema strategiji su (GSS, 2009, član 3):

- standard kvantiteta - koliko zelenih prostora različitih tipova treba da bude;
- standard rastojanja - koliko bi daleko korisnici trebali da putuju do najbliže zelene površine;
- standard kvaliteta - nivo kvaliteta koji svi prostori trebaju da dostignu.

2.3 PREGLED ZELENIH PROSTORA PLIMUTA

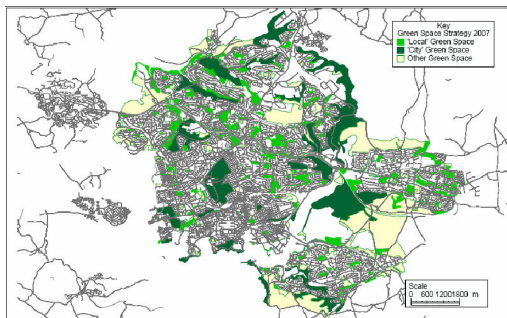
Urađen je da bi se identifikovale i zabeležile funkcije svakog pristupnog zelenog prostora i da bi se ocenio njegov kvalitet. Cilj ovakve intervencije je bio sakupljanje informacija za sve javne zelene prostore u Plimutu kojima se može pristupiti, a koje se tiču (GSS, 2009, član 4):

- karaktera (tipa) svakog zelenog prostora (primarne i sekundarne funkcije),
- kvaliteta svakog zelenog prostora,
- broja stanovnika koji posećuje svaki od zelenih prostora (intenzitet korišćenja).

Slika 1 – Zeleni prostori Plimuta sa primarnom funkcijom

Zeleni prostori u Plimutu mogu imati primarne (sl. 1) ili sekundarne funkcije, između njih je uspostavljena hijerarhija (sl. 2) tj. podela na gradske i lokalne zelene prostore (GSS, 2009, član 3). Za svaku podelu strategija definiše odredbe na osnovu kojih je prostor ovakav ili onakav.

Slika 2 –Hijerarhija zelenih prostora Plimuta

2.4 OCENA KVALITETA ZELENIH PROSTORA

Napravljena je u kontekstu CAGE Space Guidance-a. Zajedno, dokumenti ocenjuju kvalitet na osnovu 9 osnovnih (inače je ukupno 48) kriterijuma (GSS, 2009, član 6): dostupnost, oblikovanje, konverzacija i tradicija, ucesce zajednice, znaci dobrodoslice, rukovođenje i održavanje, bezbednost, marketing zelenih površina.

3 ANALIZA STRATEGIJE RAZVOJA ZELENIH POVRŠINA BEOGRADA NA OSNOVU STRATEGIJE RAZVOJA ZELENIH POVRŠINA U PLIMUTU

3.1 STRATEGIJA RAZVOJA ZELENIH POVRŠINA BEOGRADA

Bazira se na Zelenoj regulativi Beograda (u daljem tekstu ZR) – projektu koji je produžetak GP. Da li je ovaj projekat strategija u pravom značenju i koliko je dobar-pokušacu da dām odgovor u narednim pasusima.

3.2 VIZIJA, CILJEVI I MEHANIZMI “STRATEGIJE” BEOGRADA PO PITANJU ZELENIH POVRŠINA

3.2.1 Vizija strategije

Projekat ZR je bez vizije.

3.2.2 Ciljevi strategije

"Bez vizije je nemoguće definisati ciljeve" (Bryson, 1988, str. 77). Ipak, ciljevi postoje, i to su:

- izrada i donošenje zakonskih akata kojima ce biti regulisana oblast planiranja, podizanja, održavanja i očuvanja zelenih površina grada;
- izrada standarda i normativa u oblasti planiranja, podizanja i održavanja zelenih površina grada;

- predlog institucionalne reorganizacije upravljanja sistemom zelenih površina Beograda;
- izrada predloga unapređenja finansiranja aktivnosti kojima se vrši unapređenje sistema zelenih površina grada;
- izrada informacionog sistema zelenih površina Beograda i njegov monitoring.

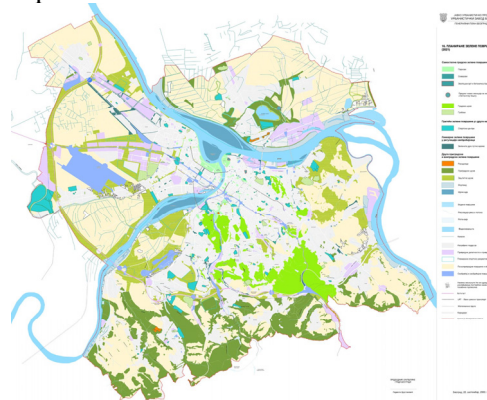
Kao što se može primetiti, ciljevi su isuviše opšteg karaktera tako da je teško reći da ZR predstavlja strategiju, jer bi kao takav dokument morao da se bavi konkretnijim stvarima fokusirajući se na određeni problem.

3.2.3 Mehanizmi strategije

Mehanizmi su takode nedefinisani.

3.3 LOKALNI STANDARDI PO PITANJU KVALITETA, PREGLED I OCENA KVALITETA ZELENIH PROSTORA BEOGRADA

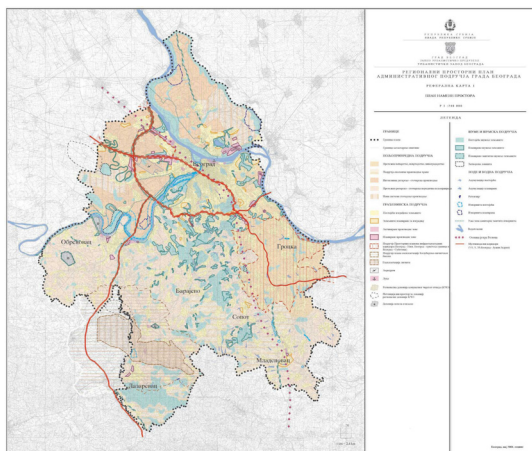
Nedefinisani su standardi po pitanju kvaliteta (samim tim je nemoguće oceniti kvalitet zelenih prostora). Umesto standarda kvantiteta tj. koliko je kog prostora potrebno, koncepcija razvoja GP Beograda predviđa samo ukupne površine: "Ukupno se planira oko 9000ha novih zelenih površina, od čega parkova oko 86ha, gradskih šuma oko 2432ha, groblja oko 90ha..." (GP, 2003, član 8). Nema definisanih standarda u smislu površine određenog zelenog prostora po jedinici stanovnika, pa je nemoguće reći da li su ove površine dovoljne ili nisu i da li je dobar njihov površinski odnos.

Slika 3 – Generalni plan Beograda 2021-planirane zelene površine

Što se tiče pregleda zelenih površina, ne postoji podela po kriterijumima. I ova podela je opšteg karaktera (sl. 3). Sadašnje stanje sa podelom se može sagledati u okviru Regionalnog prostornog plana

administrativnog područja grada Beograda iz 2004. god. (sl. 4).

Slika 4– Regionalni prostorni plan administrativnog područja grada Beograda iz 2004. godine

4 PREDLOG SMERNICA IZRADE STRATEGIJE ZELENIH POVRŠINA

Glavni razlog zašto Beograd nema strategiju razvoja zelenih površina je nepostojanje adekvatnih dokumenata koji bi definisali ciljeve koji prate viziju, mehanizme, sprovođenje same strategije i nedostatak istražnih komisija koje bi razmotrile problem i identifikovale bitne komponente strategije.

Uspješna strategija zelenih površina bi trebala da:

- podrži ciljeve nacionalne, regionalne i lokalne politike;
- doprinese širim ciljevima kao što su poboljšanja u privredi, stanovanju, obrazovanju, zdravlju, kulturi, planiranju, saobraćaju, regeneraciji, biodiverzitetu, životnoj sredini i javnim oblastima;
- bude zasnovana na sadašnjim i budućim potrebama i mogućnostima lokalne zajednice, i na stvaralačkim, upravljačkim i održivim procesima;
- podrži pripremu lokalnog razvojnog okvira snimanjem lokacije i karakteristika postojećih parkova i zelenih prostora, popravljajući nedostatke i praveći strateške veze unutar prostornih mreža;
- iznese akcioni plan kojim su određeni kriterijumi dizajna, upravljanja i održivosti, kao i implementacioni program koji uključuje praćenje i kontrolu onog što je trebalo uraditi;
- identifikuje prioritete ulaganja u cilju validnog raspoređivanja kapitala i prihoda prema zahtevima;

- obezbedi osnovu za formiranje partnerstava tokom pripreme strategije kao deo dugoročnog upravljanja i održavanja parkova i zelenih površina, imajući pri tom u vidu da ne može postojati politika koja će svima da odgovara.

5 ZAKLJUČAK

Zaključak ovog rada je da nema adekvatne strategije razvoja zelenih površina Beograda. Analizom smo utvrdili da Zelena regulativa ne predstavlja strategiju u pravom značenju, već je samo pokušaj korekcije GP Beograda. Pokušaj, jer ni kao takav, ovaj projekat ne ispunjava zadate mu uslove.

Rezultat ovog istraživanja ukazuje na potrebu za jasnom strategijom zelenih površina Beograda koja je u skladu sa postojećim zakonima. Terminologija mora biti jasna i precizna. Nakon analize (a kartiranje i vrednovanje biotopa je polazna tačka) treba precizirati ciljeve i standarde u pogledu kvaliteta i kvantiteta u skladu sa evropskim standardima i u skladu sa potrebama društva. Na osnovu kriterijuma potrebno je obezbediti kvalitetne prostore koji su dobro međusobno povezani i do kojih se lako stiže. Potrebno je stvoriti mehanizme strategije u vidu akcionih planova. Neophodna je svest o značaju zdravog života, bolja saradnja unutar zajednice, ali i zajednice sa organima vlasti. I najbitnije od svega – mora postojati vizija!

LITERATURA

- [1] *Green space strategies, Commission for Architecture and the Build Environment, (2004), London, str. 5*
- [2] <http://www.communities.gov.uk>
- [3] *Generalni plan Beograda 2003-2021 (2003), Beograd, „Sl. list grada Beograda”, br 20/95, 21/99, 2/00 i 47/03*
- [4] *Green Space Strategy 2008-2023, Plymouth City Council, (2009), Plymouth [elektronska verzija]*
- [5] *John Ad. Bryson, A Strategic Planning Process for Public and Non-profit Organizations, (1988), London, str. 77*
- [6] *Urbanistički zavod Beograda, Zelena regulativa Beograda (2002), Beograd, str. 2*
- [7] <http://www.plymouth.gov.uk> januar 2010.
- [8] <http://www.urbel.com> decembar 2009.